

Gouden en gemiste kansen voor de Rotterdamse econoom

H.P. van Dalen en A. Klamer*

3 april 2000

Hoe de geschiedenis van een faculteit de gemoederen kan beroeren, blijkt wel uit de reactie van Philip Hans Franses op ons kerstartikel. Tegenover onze evaluatie van de Rotterdamse faculteit stelt hij zijn eigen evaluatie, die voor een groot deel gebaseerd is op een misleidende meetlat en helaas geen vakinhoudelijke argumenten. Hij mist echter de kern van ons betoog, dat toch voornamelijk gouden kansen ziet voor de Rotterdamse econoom als men ook bereid is afscheid te nemen van de erfenis van Theil – de studie econometrie - en men maar één les van Tinbergen hoeft te onthouden voor het onderzoek: kijk eens uit het raam.

Wat is het probleem?

Het probleem is naar onze mening dat de Erasmus Universiteit (EUR) onder haar mogelijkheden presteert. Het werk dat gedaan wordt is goed en degelijk, maar het mist uitstraling, de relatie met economische problemen is soms ver te zoeken en, last but not least, het kan beter. De mogelijkheden die wij zien om het Rotterdamse onderzoek en onderwijs te verbeteren, vormen in feite de gouden kansen vermeld in de titel. Die verbetering schuilt in het opheffen van de scheiding tussen economie en econometrie om zo een nieuwe faculteit Kwantitatieve Economie te vormen.

Waarom deze radicale stap?

Er zijn vier redenen aan te voeren om over te gaan tot deze hervorming:

1. Allereerst is de bestaande scheiding Econometrie/Economie een verspilling van scholingsmiddelen en daarmee een zuiver economisch probleem. Je leidt mensen op in twee gesplitste kampen. De een weet heel veel van statistiek en wiskunde en een klein beetje van economie en de ander weet heel veel van economie en maar een klein beetje van statistiek en wiskunde. Naderhand valt dat voor sommigen wel te corrigeren, maar het kost tijd. Econometristen beginnen hun carrière met een achterstand in praktische kennis die zij weliswaar inhalen, maar het kan evengoed ongeveer twaalf à vijftien jaar duren voordat zij de economen hebben geëvenaard in praktische kennis. Omgekeerd geldt deze

---

* Met dank aan Jurriaan Eggelte voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit stuk.

les helaas niet, economen beginnen hun carrière met een achterstand in kennis van statistiek en wiskunde en die achterstand wordt met het voortschrijden van de tijd alleen maar groter¹. De scheiding econometrie/economie is in feite inefficiënt. Nu weten wij ook wel dat het gros van de studenten bedrijfseconomie en algemene economie niet in het onderzoek doorgaat, maar in management- of adviesfuncties terechtkomt en daar nauwelijks zelfstandig onderzoek hoeft uit te voeren. Ze moeten daarentegen wel problemen herkennen, vertalen naar onderzoeksvorstellen en onderzoeksresultaten weten te waarderen en te communiceren. De kosten van een gebrek aan kwantitatieve scholing schuilt voor deze doeners in het maken van beoordelingsfouten in het gebruik van het onderzoek van de denkers. Het diepere probleem schuilt echter in het scheiden van twee kwaliteiten die essentieel zijn om als econoom tot volle wasdom te komen en dat is meteen ons tweede punt:

2. Een inefficiënte scheiding van economenkwaliteiten. De EUR heeft ooit eens de ambitie uitgesproken tot de wereldtop te willen behoren. Als men die ambitie serieus neemt, zou men ook eens het oor te luister kunnen leggen bij wat de wereldtop te zeggen heeft over wat een toponderzoeker zo origineel maakt. En dan komt men er achter dat de Nederlandse scheiding tussen economie en econometrie contraproductief kan werken, omdat één van de meest bepalende kwaliteiten van uitmuntende wetenschappers niet zozeer de probleemoplossende kwaliteiten zijn, maar veeleer de *probleemzoekende* kwaliteiten. De sociologen Robert Merton en Harriet Zuckerman hebben dat ooit in een studie naar Nobelprijswinnaars als volgt geformuleerd: "Nobel laureates uniformly express the conviction that what matters most in their work is a developing sense of taste, of judgement, in seizing upon problems that are of fundamental importance." Succes kan soms heel simpel zijn en deze wijze les gaat ook op voor de economie als wetenschap². Ga maar na: praktisch alle Nobelprijswinnaars in de economie zijn in feite beloond voor het aan de orde stellen van problemen die in hun tijd op onvoldoende wijze in de benadering van economen tot uitdrukking kwam. Men wordt gewoon niet beloond voor uitsluitend het bedenken van een techniek, hoe waardevol ook. De beloning geldt vooral voor mensen met een idee, een benadering waarmee de kern van een economisch probleem geraakt wordt, waardoor je de maatschappij beter begrijpt en waarmee je mogelijk fouten van

¹ H.P. van Dalen, 1998, Accumulating Knowledge over the Economist's Lifetime, *Kyklos*, blz. 359-378.

² H.P. van Dalen, 1999, The Golden Age of Nobel Economists, *The American Economist*, blz. 19-35.

beleidsmakers en managers kunt voorkomen. Wat wij in Nederland eigenlijk hebben gedaan, is het scheiden van probleemzoekende kwaliteiten van de probleemoplossende. Dat lijkt een mooie arbeidsdeling, maar miskent de essentie van wat een econoom behoort te zijn: iemand die zowel economische problemen herkent als vertaalt en oplost op kwantitatieve wijze. In Nederland hebben we met de kunstmatige scheiding econometrie/economie ‘measurers without theory’ and ‘theorizers without measurement’ gecreëerd.

3. Een inefficiënte communicatie tussen twee verschillende culturen. In theorie zou de arbeidsdeling in de wetenschap goed zijn, maar dan moet er wel aan één belangrijke voorwaarde voldaan zijn: er moet intellectuele handel plaats vinden. De scheiding tussen economen en econometristen heeft voor twee verschillende culturen gezorgd die nauwelijks met elkaar handelen, slecht met elkaar communiceren, die elkaar niet goed genoeg waarderen en daarom onnodig fouten maken. De fouten die deze scheiding oplevert zijn voldoende geïllustreerd door Deirdre McCloskey. In haar geschriften laat zij keer op keer zien hoe economen en econometristen statistische significantie verwarren met maatschappelijke significantie, en hoe weer een ander type economen denkt dat zij de wereld kunnen begrijpen en besturen met behulp van ‘blackboard economics’³. In zekere zin lijkt de economische faculteit op de *Two Cultures* binnen de Britse universiteit, zoals opgetekend door C.P. Snow, die de cultuur van de natuurkundigen tegenover die van de letterkundigen stelt. Gechargeerd stelt de ene cultuur: “We are thinkers, they are tinkers, we read great books, they play with gadgets.” Terwijl de andere cultuur weer stelt: “We are rigorous, objective and exact in measurement and argument, they speculate about subjective impressions, we test all hypotheses, they bury themselves in dusty books.” Naar onze mening is een dergelijke splitsing der geesten niet nodig en zelfs contraproductief, omdat je daardoor niet van elkaars onderzoek of benaderingen kennis kunt nemen.
4. De econometrie bedient zich van een beperkte definitie van economie en in sommige gevallen helemaal niet van een economische theorie. Economie wordt veelal gedefinieerd als de wetenschap van keuzes maken. De definitie van Lionel Robbins ligt hier veelal aan

---

³ D.N. McCloskey en S.T. Ziliak, 1996, The Standard Error of Regressions, *Journal of Economic Literature*, 34, 97-114; en D.N. McCloskey, 1997, *De zondeval der economen*, Amsterdam University Press, Amsterdam.

ten grondslag. Wellicht ten overvloede geven we deze definitie nogmaals: "Economics is the science which studies human behavior as a relationship between ends and scarce means that have alternative uses." In feite is een economisch probleem een optimaal allocatie-probleem. Het is dan ook geen wonder dat wiskundigen en natuurkundigen zo nuttig kunnen zijn in het benaderen van economische problemen. Maar economie is meer dan optimale allocatie. Het gaat ook om het ruilproces. Ook Ronald Coase heeft daar zijn gehele leven op gehamerd. Zijn kritiek op de mainstream-economie bracht hij als volgt onder woorden: "Exchange takes place without any specification of its institutional setting. We have consumers without humanity, firms without organization and even exchange without markets." Kortom, er valt nog genoeg te doen voor economen en econometristen.

Maar misschien willen econometristen helemaal niet zo ver gaan. Als wij Franses goed begrijpen, ziet hij econometristen vooral als instrumentmakers⁴. De econometrie dient de economie het beste door als beschrijvende economische statistiek door het leven te gaan. Met andere woorden, je hebt mensen die zagen en timmeren en mensen die zagen en hamers maken en dat is een fijne arbeidsverdeling. Dat zou zo zijn als de hamer zonder gebruiksaanwijzing gehanteerd kon worden. Wij zien nogal wat mensen die met hamers schroeven in de muur slaan en omgekeerd zien wij ook instrumentmakers die instrumenten bedenken waar helemaal geen behoefte aan bestaat. De trend om theoretisch werk te doen lijkt versterkt te worden door enorme gegevensbestanden die bedrijfseconomen in de schoot krijgen geworpen. Dit soort werk is nuttig en kan het beste worden gekarakteriseerd zoals David Colander dat noemt, 'loose-fitting pragmatism'. De data vertellen met behulp van techniek (bijvoorbeeld 'data-mining') het hele verhaal omdat de mens al die duizenden, miljoenen waarnemingen niet meer kan behappen. Het is nuttig, maar men kan zich ook afvragen wat het nog met economie te maken heeft. Het is toegepaste statistiek en net zo relevant voor economie als het is voor biologie of psychologie.

Kroonjuwelen in de uitverkoop?

Natuurlijk snappen wij ook de positie die Franses en anderen innemen wanneer het gaat om het verdedigen van de studie Econometrie. Allereerst zijn zij bang dat de schaalomvang van

---

⁴ Lees vooral: P.H. Franses, 1998, *Na de barvloek, of hoe het de econometrie verder vergaat*, oratie Erasmus Universiteit Rotterdam.

het bedrijfseconomisch onderwijs de staf noopt tot buitensporig veel onderwijsverplichtingen, waardoor het onderzoek in gevaar komt. Momenteel wordt Econometrie enigszins afgeschermd voor collegezalen van zes- à zevenhonderd studenten. Dankzij de beperkte schaalomvang van de opleiding Econometrie kan er hoogwaardig wiskundig en statistisch onderzoek verricht worden. Econometristen zijn derhalve bang dat de EUR zijn kroonjuwelen verkoopt. Wat rest is een intellectuele woestenij. De vraag is of je uit dit dilemma – hervormen of niet - kunt ontsnappen. Een faculteit Kwantitatieve Economie zou een verhoging van de kwaliteit van de opleiding inhouden, wellicht met alle gevolgen van dien voor de studentenaantallen, aangezien niet iedereen meer zo gemakkelijk de eindstreep haalt. Dat is de prijs die je betaalt voor een intellectueel uitdagende universiteit. Bovendien biedt een duidelijk en eenvoudig profiel enig reliëf in het onderwijslandschap. Dat is in een geïntegreerd Europa niet alleen een aardige bijkomstigheid, maar misschien ook wel een noodzaak. En wellicht dat die studentenaantallen op termijn weer terugkomen op het oude niveau door als Europees topinstituut te draaien. Als officiële selectie aan de poort niet mogelijk is, kan men natuurlijk altijd via de kwaliteit van de opleiding selecteren. Dat is immers de les die men van de studie Econometrie kan leren. Als men echt de ambitie heeft om als ‘research university’ te profileren dan moet men zich ook de vraag stellen welke schaal van studenten- en stafomvang daarbij hoort. Toegegeven, alle ingrediënten voor hervorming zijn hoogst onzeker, maar zij bezitten wel meer charme en kans op succes dan het spelen op safe van de huidige inrichting van onderwijs en onderzoek. Rotterdamse econometristen laten zich wat dat betreft kennen als risico-avers en lijken te zeggen “Never change a winning team”. De vraag is natuurlijk of de EUR wel ‘winning’ is. Volgens Franses komen de meeste creatieve geesten uit de economen Top-40 uit Rotterdam en wel uit de econometrie-opleiding. Op zich is het al verbazingwekkend dat een vooraanstaande econometrist als Franses zich niet afvraagt uit welke steekproef hij zijn Top-40 ‘trekt’. Het is namelijk op zich geen kunst dat veel Rotterdammers in de top-40 staan wanneer Rotterdam jarenlang de grootste producent van economen en econometristen was. Dat Rotterdam veel slimme econometristen voortbrengt verbaast ons daarom niets.

Voorts wordt meteen in de valkuil van de meetlatcultuur gesprongen door ‘slim zijn’ te vertalen met “hij of zij publiceert veel” en “hij/zij publiceert in de juiste bladen”, waarmee je eigenlijk nog niets weet. Hoe goed worden die geschriften gelezen en gebruikt? Het gedachteloos samenstellen van ranglijstjes en het belonen van wetenschappers op imperfecte indicatoren kan tot aanzienlijke verstoringen van het wetenschappelijk bedrijf leiden. Op een

andere plaats is dit al eens eerder uiteengezet⁵. Wie zich laat leiden door de logica van ranglijstjes, beëindigt zijn carrière als een perverse wetenschapper.

Maar goed, laten we eens aannemen dat publicaties een correcte weerspiegeling vormen van kwaliteit, hoe staat de EUR er dan internationaal voor? Wetenschap is immers per definitie een internationale aangelegenheid en niet iets dat op provinciaal niveau beslist wordt. Uit onderzoek gepubliceerd in de *European Economic Review* blijkt dat Rotterdam niet eens als de beste van de Nederlandse faculteiten uit de bus komt wanneer naar productie in tien 'core journals' wordt gekeken, laat staan dat men tot de Europese top behoort⁶. De Universiteit van Amsterdam is met een zeventiende plaats nog het meest productief, terwijl de EUR het met een 42^e plaats moet stellen. Ongetwijfeld zullen er andere ranglijsten zijn die een radicale herschikking geven en het is dan ook niet zo zinnig om hier lang bij stil te staan. Zinniger is het om de vraag te stellen of al die econometrische publicaties wel gelezen en gebruikt worden, kortom: welke publicaties zijn succesvol? Nadere analyse van Nederlandse publicaties van de jaren 1993 en 1994 leert dat de meest geciteerde publicaties na vijf jaar vooral hun succes hebben te danken aan het feit dat het economische verhalen zijn en niet econometrische exercities. Verhalen van bijvoorbeeld John Hagedoorn (UM) over 'Strategic Technology Partnering' in de *Strategic Management Journal* en een verhaal van Lans Bovenberg (KUB) en Ruud de Mooij (CPB) over het tweesnijdend zwaard van milieubelasting in de *American Economic Review* figureren prominent als veelgeciteerde artikelen. Voorts blijkt dat de EUR ondermaats presteert. De eerste fulltime Rotterdamse econoom die veel citaten vergaart, is Philip Hans Franses op de twintigste plaats, waarmee Franses wellicht gelijk heeft dat econometrie de sterke kant van Rotterdam is. Maar het is allemaal relatief. Binnen de groep EUR-economen zijn inderdaad de econometristen (vooral onderzoekers die zich bezighouden met financiering en belegging) het meest invloedrijk, gevolgd door de algemeen economen. Bedrijfseconomen (in bijvoorbeeld marketing, accountancy, management, verzekeringswetenschap) zijn wij eerlijk gezegd niet eens tegengekomen. En dat is toch een veeg teken. Het is dan ook niet vreemd dat wanneer *Elsevier* langs alle economie- en econometriehoogleraren een ronde maakt, vernomen wordt dat de VU-econometristen als de meest gewaardeerde econometristen uit de bus komen,

---

⁵ H.P. van Dalen en K. Henkens, 1999, Met de maat waarmee gij meet..., *Facta – Sociaal Wetenschappelijk Magazine*, no. 7, blz. 8-11.

⁶ P. Kalaitzidakis, T.P. Manuemas, en T. Stengos, 1999, European Economics: An analysis based on publications in the core journals, *European Economic Review*, blz. 1150-1168.

gevolgd door die van Groningen en Maastricht⁷. Mensen als Gerard van den Berg en Geert Ridder zijn mensen die de moeite nemen om de relatie tussen economie en statistiek te leggen.

Gouden en gemiste kansen

Het doen van voorstellen tot hervorming van een opleiding is natuurlijk paternalistisch en sterk gekleurd door onze eigen voorkeuren. Het beweren dat ergens gouden kansen te behalen zijn kan men tevens ontkrachten met het theorema van 'If you're so smart why aren't you rich?'. Om met het eerste argument te beginnen: onderwijs is per definitie paternalistisch dus kunnen voorstellen tot hervorming niet anders zijn. Over het tweede argument kunnen we ook kort zijn: natuurlijk weten wij niet waar een faculteit rijk van wordt. Dat geldt echter ook voor mensen die de platgetreden paden bewandelen en hun risico's netjes spreiden. De enige die echt rijk wordt is de risicozoeker. Wij zijn van mening dat men door Economie en Econometrie op te heffen en beide te laten fuseren tot een opleiding Kwantitatieve Economie de EUR een profiel geeft dat aanspreekt, niet alleen in Nederland maar ook in Europa. Bovendien is het een profiel dat zij waar kan maken en dat er wellicht voor zorgt dat er in 2013, wanneer de Rotterdamse faculteit honderd jaar bestaat, weer een instituut staat met intellectuele aantrekkingskracht. Wij zijn er niet op uit onze eigen ideeën door te drukken. Onze mening over de disfunctionele scheiding tussen econometrie en economie wordt door niet onverstandige economen zoals Mark Blaug, Lans Bovenberg, Sweder van Wijnbergen, Maarten Janssen en Coen Teulings gedeeld. Wellicht niet in de vorm die wij voorstaan, maar men is zich ervan bewust dat de status aparte van econometrie een doodlopende weg is en dat het niveau van de economie-opleiding danig opgekrikt kan worden.

De opheffing van econometrie kan men interpreteren als het verlagen van het kwantitatieve niveau van de opleiding. Wij zouden echter met evenveel gemak het als de opheffing van de opleiding Economie kunnen zien. Ons punt is dat econometrie de sleutel van het succes kan zijn als economie de goede eigenschappen van de econometrie-opleiding overneemt en econometristen zich met economische problemen en verschijnselen bezighouden. Econometristen die zich daar niet in kunnen vinden moeten zich dan maar bij een faculteit Wiskunde aansluiten, afhankelijk van de mate waarin men zich thuis voelt bij het idee van een faculteit Kwantitatieve Economie. Iemand die voornamelijk wiskundig onderzoek verricht kan dan bijvoorbeeld voor tachtig procent bij een faculteit Wiskunde

---

⁷ A. van Leeuwen, 1999, Het keurmerk van de professor, *Elsevier*, oktober 1999.

werken en voor twintig procent bij de faculteit Kwantitatieve Economie. Op deze manier worden wetenschappers gewaardeerd binnen de juiste faculteit. De meeste topeconomen in publicatieranglijstjes zijn geen topeconomen maar topstatistici of topwiskundigen.

Econometristen die zich wel met economie gaan bemoeien zullen economie op een hoger plan tillen en in dat opzicht juichen wij het beleid toe om bedrijfseconomie van meer kwantitatieve impulsen te voorzien (als men ook daadwerkelijk bereid is om de bedrijfseconomische theorie onder de loep te nemen).

De Rotterdamse economen hebben goud in hun handen wanneer de kwantitatieve talenten op de juiste plaats worden ingezet. Op dit moment zijn de gouden kansen echter ook gemiste kansen, omdat econometrie tevreden is met haar taak als instrumentmaker. Econometrie lijkt in de valkuil van overspecialisatie te vallen, waardoor men zich steeds meer verwijderd van de economische theorie. Economie moet naar onze bescheiden mening verder gaan dan beschrijvende of theoretische statistiek. Data vertellen niet het hele verhaal, dat doen economen wel. En om met een quote van het weekblad *The Economist* (4 maart 2000), waarin over de toekomst van de economie werd gesproken, te besluiten: "Economics owes it to the world to be interesting." Daar sluiten wij ons graag bij aan.

Harry van Dalen en Arjo Klamer